

50

príbehov
ČESKÝCH
A SLOVENSKÝCH
rebeliek

kvapky
na
kameni

Editorokry
MONIKA KOMPAŇIKOVÁ
A KAMILA MUSILOVÁ

Albatros

Kvapky na kameni

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatros.sk
www.albatrosmedia.sk

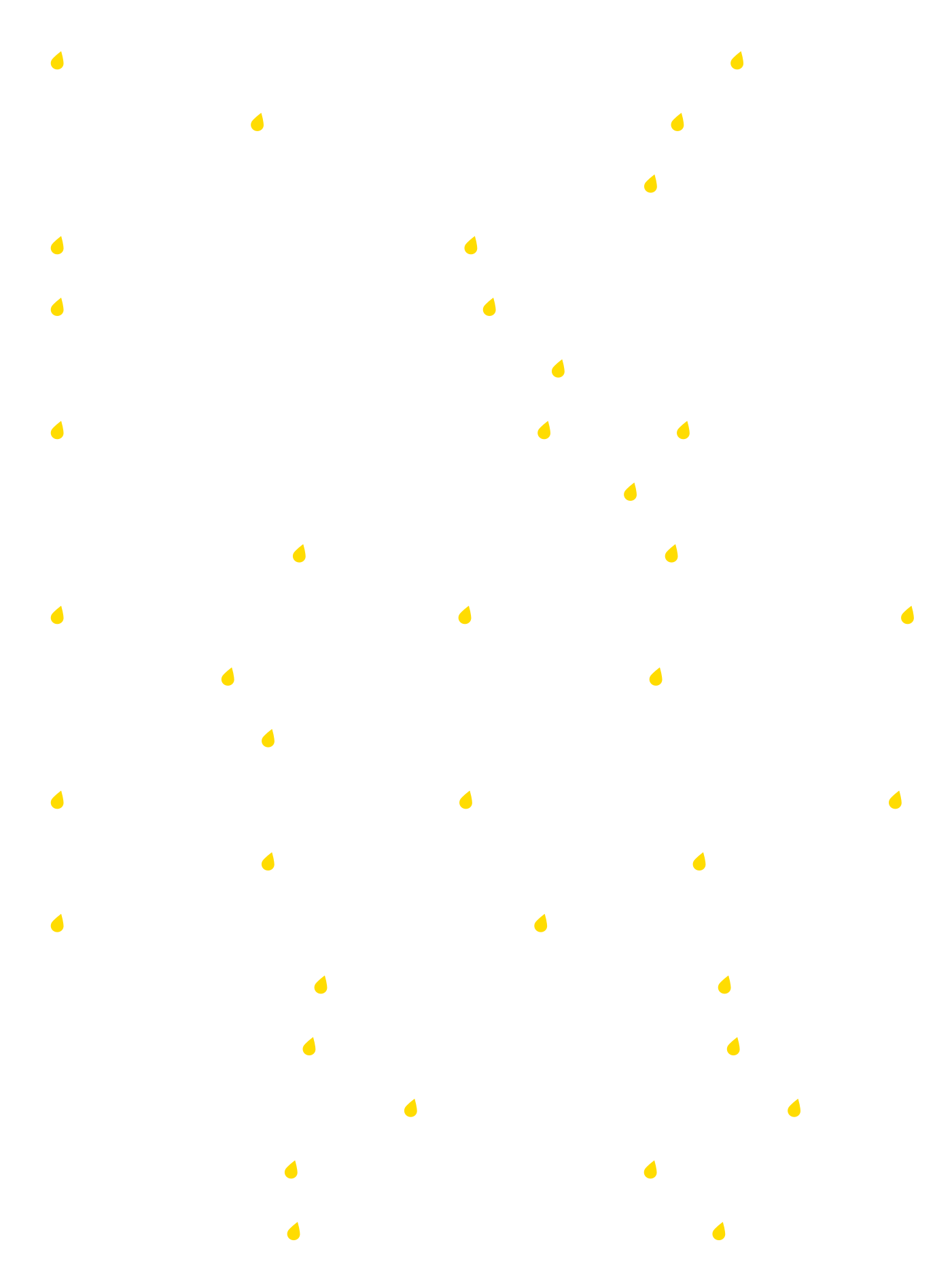
**Monika Kompaníková; Kamila Musilová; Gabriela Futová;
Lucie Jarkovská; Monika Kapráliková; Hana Krutílková;
Klára Kubíčková; Veronika Šikulová; Zuzana Štelbaská**

Kvapky na kameni – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

The background of the entire page is decorated with a pattern of small, yellow teardrop shapes scattered across the white space. In the center, there are two larger, white teardrop shapes with a subtle drop shadow, one positioned above the number '50' and one below the word 'rebeliek'.

50

Príbehov
ČESKÝCH
A SLOVENSKÝCH
rebeliek

50
príbehov
ČESKÝCH
A SLOVENSKÝCH
rebeliek

KVAPKY
Editorky
MONIKA KOMPANÍKOVÁ
KAMILA MUSILOVÁ **NA**
KAMENI

Albatros

Copyright © Monika Kompaníková, Kamila Musilová, Gabriela Futová, Lucie Jarkovská, Monika Kapráliková, Hana Krutílková, Klára Kubíčková, Veronika Šikulová, Zuzana Štelbaská, 2019

Translation © Nataša Holinová, 2019

Illustrations © Pavla Baštanová, Barbora Idesová, Jana Farmanová, Magdaléna Gurská, Han/Han Illustration, Aneta Františka Holasová, Margarita Khavanski, Veronika Klímová, Aneta Krásová, Kateřina Kynclová, Nikola Logosová, Michaela Mihalyi, Jana Nachlingerová, Monika Pascoe Mikyšková, Ilona Polanski, Alica Raticová, Tereza Řičanová, Broňa Schragge, Dagmar Skokanová-Tragorová, Petra Slabá, Taja Spasskova, Ivana Šáteková, Marie Štumpfová, Andrea Tachezy, Bianka Török, Veronika Vlková, Lucia Žatkuliaková, 2019

Cover and layout © Mária Rojko, 2019

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-1282-8

ISBN e-knihy 978-80-566-1409-9 (1. zverejnenie, 2019)

ÚVOD

„Som ako kvapka vody na kameni. Kvapká stále na to isté miesto, necháva tam stopu. A aj ja zanechávam stopu v srdciach mnohých ľudí.“

Rigoberta Menchú Tum, guatemalská aktivistka a nositeľka Nobelovej ceny mieru, veľmi dobre vie, aký slabý je hlas chudobnej ženy z vidieka. Vie však aj to, že keď sa k jednému slabému, ale vytrvalému hlasu pridajú ďalšie, bude ich počuť dodaleka.

Hlasy detí, žien a dievčat sú ako kvapky. Takmer neviditeľné, neuchopiteľné, jemné. Keď ich však necháme kvapkať na tvrdý kameň, vyhlbia v ňom jamku. A ak vytrvajú a neprestanú, vyhlbia hlbokú ryhu, vymelú koryto potoka a tie najvytrvalejšie podomelú a narušia aj kopce či skaliská, ktoré sa zdajú nepokoriteľné.

Na zozbieranie päťdesiatich príbehov výnimočných žien nás inšpirovala kniha *Príbehy na dobrú noc pre rebelky* od Eleny Favilli a Francescy Cavallo. Našli sme v nej jedinú ženu z Čiech, a preto sme sa rozhodli vydať knihu vlastnú. Ženy, ktoré sme vybrali, boli a sú nenápadné, ale nesmierne húževnaté bojovníčky. Niektoré z nich používali aj naozajstné zbrane, no väčšina z nich len svoj hlas, svoj um, inteligenciu, vytrvalosť. A lásku, lásku k literatúre, k umeniu, k ľuďom, ku svojej krajine. Niektoré bojovali za práva žien, iné sa snažili uplatniť v umení, v športe, vo vede alebo v politike. Nie vždy boli vo svojom odbore najlepšie, najúspešnejšie, svetové. Nie vždy skončili ovenčené vavrínmi. A nie všetky prežili. Niektoré môžeme dokonca považovať za neúspešné. A predsa si zaslúžia našu pozornosť, pretože ako kvapky na kameni, krôčik po krôčiku, prešliapali cestičku tým ďalším. Keby žili vo svete, v ktorom majú ženy rovnaké práva a možnosti ako muži,

možno by ich príbehy neboli také výnimočné a pravdepodobne by dosiahli omnoho viac. Ich štartovacia čiara však bola ďaleko, ďaleko za čiarou mužov a chlapcov. V časoch, v ktorých žila napríklad výšivkárka Mária Hollósyová, mierová aktivistka a spisovateľka Bertha von Suttner, športovkyňa Josefína Kostelecká či botanička Izabela Textorisová, bola dráha dievčat presne vymedzená. Kým chodníčky chlapcov sa klukatili podľa ich túžob a schopností, od dievčat sa očakávalo, že sa budú venovať rodine a neskôr manželovi a deťom, a na to nepotrebovali ani vzdelanie, ani vlastné peniaze, ani slobodu. Bolo zvláštne a poburujúce, keď dievča vysadlo na bicykel, keď si žena ostrihala vlasy alebo opustila muža. Bolo nepredstaviteľné, že by žena mohla hlasovať vo voľbách alebo učiť na univerzite. Dnes máme slobody oveľa viac, ale i tak je naša práca nedocenená a bojujeme s predsudkami.

V knihe nájdete príbehy úžasných osobností, ktoré z vopred nalinkovanej cestičky vykročili, preskočili množstvo prekážok a prežili svoj život podľa vlastných predstáv. Vybrať päťdesiat žien nebolo vôbec ľahké – kniha by mohla mať tisíc strán a desať pokračovaní a určite aj vám napadnú mená mnohých žien, ktoré by si zaslúžili pozornosť.

Rozhodli sme sa napísať knihu československú, pretože nechceme zabudnúť na našu spoločnú históriu. Koniec koncov to ani nie je možné – za posledných stopäťdesiat rokov, ktoré kniha pokrýva, naša krajina zmenila niekoľkokrát názov aj hranice a stále tu žije pestrá zmes ľudí rôznych etníc, rás a náboženstiev. Aj naše hrdinky sú rôznorodé – nájdete tu príbeh maďarskej rehoľnej sestričky slovenského pôvodu, ktorá zachraňovala židov, jemenskej študentky, rusínskej sochárky, rómskej prekladateľky, Češky židovského pôvodu, ktorá pôsobila v Austrálii, aj slovenskej moslimky.

Svoje sily pri tvorbe tejto knihy spojilo deväť autoriek textov a dvadsaťšesť ilustrátoriek, tri redaktorky, prekladateľky, grafička, historička, dizajnérky

písma a ďalšie skvelé ženy, ktoré nám pomáhali svojimi radami. Aj ony si zaslúžia pozornosť, aj ony sú kvapkami, ktoré za sebou zanechávajú výraznú stopu.

Budeme rady, ak si na naše hrdinky aj autorky spomeniete, keď vám dôjdu sily a budete mať o sebe pochybnosti. Keď sa budete rozhodovať, či sa ozvať, keď ostatní mlčia, či plávať s prúdom, alebo sa vydať proti. Či stojí za to bojovať, aj keď ostatní už boj vzdali, a či žiť svoj život podľa vlastných predstáv, alebo podľa predstáv iných.

**Monika Kompaníková,
Kamila Musilová**

„SOM
AKO KVAPKA
VODY NA KAMENI.
KVAPKÁ STÁLE
NA TO ISTÉ MIESTO,
NECHÁVA TAM STOPU.
A AJ JA ZANECHÁVAM
STOPU V SRDCIACH
MNOHÝCH
ĽUDÍ.“

Rigoberka
Menchú Tum

(Politická aktivistka)

LATA BRANDISOVÁ

Prvá a jediná žena,
ktorá vyhrala dostihy
Veľká pardubická

(1895 Úmonín — 1981 Reiteregg)

V chate v lesoch pri Řitke blízko Prahy žila starenka. Malá, chudá a vetchá ako lístie, čo na jeseň padá zo stromov. Nebola však vždy starou ženou. Nad stolom v jej chatke visela hrdzavá podkova. Keď zbierala drevo na oheň

a chodila k studni, spomínala na koňa, z ktorého pravej prednej nohy pochádzala táto hrdzavá podkova. Norma. Tak sa volala tá kobyla. A starenka? Jej meno bolo Lata.

Lata sa narodila kedysi dávno na zámku ako grófká. Mala sestru – dvojča a niekoľko ďalších súrodencov. Jej rodičia vlastnili stajne. Lata bola zo všetkých detí vždy najrýchlejšia a pri koňoch trávila najviac času. Nebavilo ju jazdiť ako ostatné dámy, v sukni, posadená spôsobne nabok. Najradšej vyskočila na najdivšieho beláka a tryskom uháňala k lesu. Márne za ňou mamička volala, že má ísť na hodinu kreslenia. Keď bola staršia, nosila mužské šaty, aby ju zo stajní nehneli hneď domov, a dokonca si maľovala fúzičky, aby ju považovali za muža. Lata a jej rodina si žili dobre, lenže potom prišla prvá svetová vojna. Latini rodičia zomreli, kone zhabala armáda a ona musela začať vychovávať svojich mladších súrodencov. Na kone už nemala čas. Trvalo niekoľko rokov, kým sa vrátila na pretekársku dráhu.

V Pardubiciach vtedy vymysleli nové preteky – podľa vzoru slávnych londýnskych dostihov steeplechase postavili nesmierne ťažkú prekážkovú dráhu: vodné

priekopy, kroviny na preskakovanie; nič pre neskúsených jazdcov. Na koňoch vtedy pretekali hlavne vojaci alebo veteráni z vojny. A na tieto preteky sa kontesa Lata prihlásila. Nechcela hneď vyhrať. Chcela len vedieť, aké sú tie nové slávne preteky – Veľká pardubická steeplechase. Jazdila vtedy na kobyle menom Nevesta.

Muži na ňu však podali sťažnosť, že žena pretekať v Pardubiciach nesmie. Čo jej to napadlo, hnať sa medzi vojakov a bývalých dragúnov? Lata sa nevzdávala: napísala list do Londýna, do mesta, kde všetky tieto prekážkové dostihy vznikli, aby tamojší pretekári rozhodli: smie žena štartovať?

Smie! Tak jej napísali z Londýna. A tak nakoniec Latu v Pardubiciach nechali aj s jej Nevestou odštartovať, že si hneď zlomí väzy a aspoň bude od tej zanovitej kontesy pokoj. A ona skutočne spadla. V prvých pretekoch spadla hneď trikrát! Rovnako ako mnoho mužov. Lenže zakaždým vstala. A v sedle Nevesty dorazila piata, síce špinavá a doráňaná, ale dostala sa do cieľa.

To sa aspoň o polovici tých odvážnych chlapov povedať nedá. Lata mohla byť spokojná, ale chcela viac. Ďalší rok pretekala znovu a skončila tretia. To už nikto nič nenamietal, keď videl na štarte jej červeno-biely pruhovaný dres. Jazdila už na Norme, Nevesta šla na odpočinok. A na ďalší rok spolu skončili druhé.

A potom prišiel ten šťastný rok. Norma už od jari trochu krívala, neskôr sa síce spamätala, ale zdalo sa, že preteky nezvládne. Tvrdohlavá Lata však dosiahla, že Norma mohla ešte posledný rok pretekať. Prišla jeseň a spolu s ňou ďalší štart Veľkej pardubickej.

Ani favoriti pretekov na Normu nestačili. Na Normu v sedle s jedinou ženou pretekov. Na Normu, ktorú bez bičička, len tak rukou poháňala grófká Lata v pruhovanom drese. Vyhrali! Naozaj vyhrali! Konečne!

Radosť po pretekoch nemala konca. Nadšení fanúšikovia a fanúšičky doslova doniesli na pleciach Latu na pardubické námestie a až do noci oslavovali jej víťazstvo.

Bola prvou ženou, ktorá v Pardubiciach vyhrala. Nikto vtedy netušil, že o rok sa už Pardubická nepobeží, pretože na krajinu doľahnú strasti druhej svetovej vojny. Nikomu nenapadlo, že toto sú aj posledné chvíle slávy Lata Brandisovej.

na Norminu podkovu, počula grófká Lata Brandisová tlieškať a výskať davy na tribúnach. Počula zas erdžať Nevestu a Normu. A bola skutočne šťastná. 🍀

Lata si vzala na pamiatku Norminu víťaznú podkovu. Neskôr, keď niekedy vonku pršalo a ona sedávala pri peci a uprene hľadela

DAGMAR BUREŠOVÁ

Advokátka, ktorá
za socializmu obhajovala
odporcov režimu

(1929 Praha — 2018 Praha)

Bola slávna svadba a žili šťastne až do smrti. Tak sa končí mnoho rozprávok. No nechceli ste niekedy vedieť, ako to bolo ďalej? Ako to

vyzerá, keď sa žije šťastne? Treba na to veľa peňazí? Stane sa to samo od seba alebo sa treba snažiť? Vyhli sa im choroby, zlí ľudia a všetky ťažkosti?

Dagmar Burešová prežila šťastný život. Bol plný lásky a významných vecí, aj keď v ňom bolo veľa problémov, prekážok a aj zlých, podlých ľudí. Keď sa Dáša vydávala, začínali sa päťdesiate roky a v Československu panoval tuhý politický režim. To znamenalo, že si ľudia nemohli slobodne zvoliť politikov a nesmeli ich ani kritizovať. Hrozilo za to väzenie, niekedy dokonca smrť. Dáša mala 21 rokov, študovala právo a jej muž Radim, ktorý mal 23, študoval medicínu.

Hoci nežili vo veľmi šťastných časoch, boli spolu po svadbe skutočne šťastní. Každý rok chodili na dovolenku pod stan, mali veľa priateľov, s ktorými zažili kopu zábavy. Časom sa im narodili dve dcéry, Zuzka a Lucka. O domácnosť sa im starala Radimova mamka, babička Zuzanky a Lucinky. Keď už bola veľmi stará, prevzal starostlivosť o domácnosť vtedy už známy detský lekár Radim.

Začali sa šesťdesiate roky a už sa zdalo, že spoločnosť smeruje k väčšej slobode. Dagmar bola známa advokátka a zastupovala ľudí v súdnych sporoch. Právo bolo jej vášňou. Lenže 21. augusta 1968 obsadila Československo sovietska armáda

a so slobodou bol koniec. Ľudia sa najskôr búrili, čoskoro však protesty utíchli a krajina sa zmierovala s prítomnosťou cudzej armády.

Nie všetci však prijali toto príkorie. Po niekoľkých mesiacoch došlo k strašnej udalosti. Na protest proti okupácii sa upálil študent Jan Palach. Chcel povzbudiť ľudí, aby v protestoch vytrvali a nevzdávali sa. Celá krajina bola v šoku. Študenti vyšli do ulíc a začali znovu protestovať proti cudzej armáde. Politici sa však báli a snažili sa Jana Palacha všetkými spôsobmi očierniť. Jeden komunistický poslanec o ňom šíril nepekne klebety.

A tak jedného dňa na dvere advokátskej kancelárie, kde pracovala Dagmar, zaklopala pani Libuše Palachová, Janova mama. Chcela tohto ohováračského politika žalovať a požiadala Dášu, aby sa stala jej právnou zástupkyňou, teda aby jej pomohla pred

súdom. Dagmar stála pred ťažkým rozhodnutím. Tento súdny spor vyzeral úplne beznádejne. Súdy neboli nezávislé, pracovali podľa prania politikov. Politici sa báli Sovietskeho zväzu, na uliciach stáli tanky a tých, ktorí protestovali, rozháňala násilím

Verejná bezpečnosť,
vtedajšia polícia. Strach
bol všade.

A zrazu by mala Dáša ako advokátka Palachovej matky všetkým verejne povedať, že komunistický politik klame? Namiesto víťazstva na súde ju čakajú skôr problémy. A možno zasiahnu aj jej rodinu, milovaného manžela a dcéry. Nemala by pani Palachovej povedať, že sa nedá nič robiť?

Dagmar Burešová však nezaváhala ani na sekundu. Vedela, že sa musí postaviť za pani Palachovú práve preto, že to vyzerá tak beznádejne. Ako advokátka predsa musí brániť spravodlivosť, nie svoje vlastné pohodlie. Sudkyňa však žalobu zamietla. Dagmar napriek tomu brala tento prípad ako jeden zo svojich najväčších úspechov. Síce pani Palachová na súde nevyhrala, ale Dagmar ju podporila ľudsky. Stáli spolu na strane pravdy.

Neskôr Dagmar zastupovala mnohých ďalších, ktorí protestovali proti ne-
slobode, napríklad aj
Václava Havla, ktorý
sa po revolúcii stal

prezidentom. Väčšiu
prípadoch vyhrala.
V súdnych sporoch

stála na strane zastrašovaných a utláčaných. Vždy skvelo pripravená, dôkladne oboznámená s prípadom, s dokonalou znalosťou zákona. Pevná a elegantná. Bohužiaľ, vládna moc ju za to potrestala. Nesmela cestovať do zahraničia a jej mladšia dcéra Lucia nesmela študovať. Dom Burešovcov strážila tajná polícia, Dagmar aj jej manžel Radim museli ísť niekoľkokrát na výsluch na políciu.

Možno sa pýtate: toto je ten šťastný život? Môže to vyzeráť zvláštne, ale áno. Dagmar bola šťastná, pretože vedela, že chce a musí obhajovať pravdu. Navyše jej muž to vnímal rovnako. Radimovi nikdy ani nenapadlo, že by preňho bolo lepšie, keby jeho žena radšej varila, než obhajovala ostatných.

Po revolúcii v roku 1989 sa Dagmar stala ministerkou spravodlivosti. Nová demokratická spoločnosť si nemohla do tejto funkcie želať nikoho lepšieho ako ženu, ktorá dokonale rozumela nielen právu, ale aj tomu, čo je to spravodlivosť. 🍷

GERTY CORI

Prvá vedkyňa
ocenená
Nobelovou cenou
za medicínu

(1896 Praha —
1957 St. Louis, Missouri)

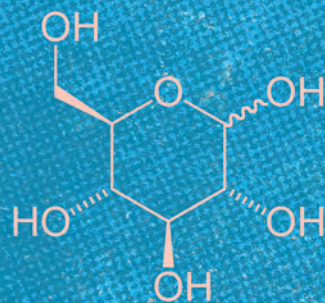
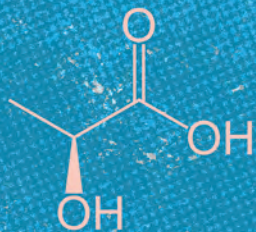

Malá Gerty bola odjakživa zvedavé dievčatko. Vyrastala v rodine, kde sa často hovorilo o vede, predovšetkým o chémii a medicíne. Jej ocko a strýko často preberali, čo ktorý vedec nové vyskúmal a ako taký objav môže prispieť k ďalšiemu ľudskému bádaniu. Jej

mamka sa zase zaujímalala o kultúru, veľa čítala, chodila do divadla aj na koncerty a bola kamarátkou slávneho spisovateľa Franza Kafku. Gerty preto prirodzene zaujímali veľké ľudské otázky a najviac ju bavilo objavovať to, ako fungujú rôzne látky, ako spolu reagujú a ako sa môžu premieňať. Nie sú to látky, z ktorých si šijeme šaty, ale tie, z ktorých sa skladá všetko, čo je okolo nás – napríklad kyslík, vodík a uhlík.

Len si predstavte takú obyčajnú vodu – doma nám tečie z kohútika a aby nám neutiekla, musíme ju chytiť do pohára. Keď ju postavíme v hrnci na sporák a poriadne zohrejeme, začne vriieť a premieňať sa na paru. V zime, keď mrzne, sa môže v rybníku premeniť na ľad, ale takisto padá z neba v podobe snehových vločiek, ktoré zmiznú, keď nám spadnú do teplej dlane. Keď sa však pozriete úplne zblízka, zistíte, že vločky sa len premenili zase nazad na maličkú kvapku vody. Všetko, čo je okolo nás, nikam len tak nezmizne, často sa to len premení na niečo iné, napríklad ako keď sa cukor rozpustí v čaji alebo drevo v ohni zhorí na popol.

To, z čoho sa skladajú všetky veci okolo nás a prečo to tak je, skúma veda, ktorú nazývame chémia. A práve tá Gertu zaujímala najviac. Do svojich desiatich rokov sa učila doma, potom chodila na dievčenské gymnázium a nakoniec chcela ísť študovať chémiu na univerzitu. Tam ju, bohužiaľ, neprijali, a tak nakoniec šla študovať medicínu na Karlovu univerzitu v Prahe, aby sa potom mohla stať lekárkou. Nebol to síce jej splnený sen, ale čoskoro zistila, že aj v ľudskom tele prebieha množstvo chemických procesov. Aj ľudské telo funguje vďaka nekončiacim sa premenám rôznych látok. Viete, že keď sa nadýchnete, musíte aj vydýchnuť a že po výbornej večeri musíte ísť na druhý deň na záchod na veľkú.

Štúdium na univerzite nebolo pre Gertu ľahké, najmä preto, že vtedy ženy vysoké školy takmer nenavštevovali. Každé dievča, ktoré pozbieralo odvahu a vybralo sa získať vzdelanie do čisto mužského prostredia, bolo považované za rebelku a priekopníčku. Gerta však mala veľké šťastie, pretože v škole stretla svoju spriaznenú dušu, spolužiaka Carla.

Ten mal veľmi podobné záujmy. Vo vede ho priťahovali rovnaké otázky a radi spolu utekali do hôr, kde sa v zime lyžovali a v lete chodili na dlhé túry. Ich priateľstvo sa postupne premenilo na lásku, a keď Gerta a Carl doštudovali, chceli sa vziať. Carlovej rodine sa však Gerta príliš nepáčila, pretože pochádzala zo židovskej rodiny. Židia to vtedy mali v Európe veľmi ťažké – niektorí ľudia ich nepovažovali za seberovných. Gerta vo svojej práci musela bojovať s predsudkami nielen preto, že je žena, ale aj kvôli tomu, že je židovka. Hoci Gerta a Carl spolu tvorili skvelý vedecký tím, nemohli spolu pracovať na tom istom výskume.

Nakoniec sa svojej židovskej viery musela vzdať a prijala za svoju Carlovu kresťanskú, aby sa mohli vziať. No napriek tomu cítili, že Európa pre nich nie je bezpečná, a rozhodli sa presťahovať do Spojených štátov amerických.

Po počiatočných ťažkostiach, keď ich vedenie inštitútu v americkom Buffale nechcelo nechať pracovať

spolu, sa im po čase podarilo založiť spoločné laboratórium a mohli sa konečne pustiť do výskumu. V priebehu rokov publikovali niekoľko veľmi úspešných článkov v medzinárodne uznávaných vedeckých časopisoch. To je pre vedcov osobitne dôležité, pretože tak môžu svetu dať vedieť, čo vyskúmali a kam sa vo svojom bádání dostali. Vďaka spoločnému odhodlaniu a tvrdej práci v laboratóriu, medzi bankami a skúmkami, Gerta a Carl objavili niečo úžasné. Pochopili, ako svaly v ľudskom tele získavajú energiu na to, aby sme sa mohli hýbať. Za tento neskutočný objav, ktorý dnes

pomáha aj ľuďom trpiacim chorobou zvanou cukrovka, získali Gerta a Carl Coriovci Nobelovu cenu za fyziológiu a lekárstvo, a to ako prvý manželský vedecký pár na svete. 🍓

VĚRA ČÁSLAVSKÁ

Najlepšia svetová
gymnastka, pre ktorú
boli sloboda
a spravodlivosť
dôležitejšie
ako kariéra a sláva

(1942 Praha — 2016 Praha)

Na povale domčeka v Černošiciach odpočíva v dvoch škatuliach stoštyridsať medailí. Dvadsaťdva z nich je zlatých a jedenásť olympijských. Ležia tam aj červené albumy plné fotografií a vzácny japonský samurajský meč. Ten dostávali výlučne muži za výnimočné činy, za bojovnosť a vytrvalosť, tento však získala mladá gymnastka s veľkým drdolom.

Věra mala len tri roky, keď začali jej sestry, Hana a Eva chodiť na hodiny baletu k primabaleríne Aubrechtovej. Kým dievčatá robili piruety v zrkadlovej sále, malá Věra ich v šatni napodobňovala, robila kotrmelce a predvádzala sa. Jej výnimočná ohybnosť a talent neunikli oku skúsenej madame a tá ju zaradila medzi staršie baletky.

Věra mala pocit, že jej tanec a akrobatické kúsky robia ľuďom radosť. Lákal ju cirkus, no rodičia jej vybrali gymnastiku – je v nej predsa trochu baletu aj trochu akrobacie. „Som najšťastnejším stvorením pod slnkom: mama ma zaviedla do telocvične k pani Bosákovej,“ napísala si vtedy do denníka. Mala pätnásť rokov a slávna gymnastka Eva Bosáková predpovedala: „Tá bude mojou nástupkyňou.“ A už o rok stála Věra na stupni víťaziek – hneď vedľa svojej učiteľky. V šesnástich rokoch už víťazila na svetových súťažiach a keď mala dvadsaťdva, získala naraz tri zlaté medaily na Olympijských hrách v Tokiu. Vtedy sa do nej zamilovali Japonci.

Medaily však nerastú na stromoch, ani sa neobjavia ráno pod vankúšom. Věra v čiernom trikote cvičila šesť hodín denne, aby mala silu, rovnováhu aj ohybnosť. Vytrvalo robila šnúry a saltá na úzkej kladine, trénovala premety, posilňovala a to všetko prekladala pôvabnými krokmi, ktoré sa naučila v baletnej škole. Jej telo bolo samá modrina. A ruky? Pod kriedovým prachom skrývala tvrdé mozole, vďaka ktorým ju tak neboleli dlane pri cvičení na bradlách. Popri tom pracovala ako pisárka, chodila do školy a cez víkendy na prednášky. V noci sa jej snívало, že padá z náradia, ale cez deň už v telocvični vymýšľala nové riskantné skoky.

Ďalšie olympijské hry sa mali konať v Mexiku. Věra mala dvadsaťšesť rokov

a bola na vrchole svojej kariéry. Medzi tréningmi odrátavala, koľko dní zostáva do začiatku olympiády, keď ju na sústreďení v horách zastihla nečakaná správa: Sovietsky zväz a vojská ďalších krajín obsadili Československo! V uliciach Prahy aj Bratislavy sú tanky! Bol rok 1968 a práve sa začalo ťažké obdobie neslobody, ktoré trvalo dlhých dvadsať rokov. Věra, tak ako mnoho ďalších odvážnych ľudí, podpísala manifest *Dva tisíce slov* a tým dala najavo svoj nesúhlas s okupáciou. Rovnako ako ostatní, chcela slobodne žiť – slobodne premýšľať, cestovať, športovať.

Jeden podpis však môže zmeniť celý život. A ľudia, ktorí s novým režimom nesúhlasili, sa stali nepriateľmi. Mnohí šli do väzenia, mnohí stratili prácu, nemohli študovať. Keď členovia horskej služby počuli, že Věre hrozí nebezpe-

čenstvo, odviezli ju zo sústreďenia a ukryli v chalúpke, ktorá sa volala

Vresová studnička. Dva týždne trénovala v lese – konáre stromov boli jej bradlami a popadané pne kladinou. Aby si udržala silu, v kotolni prehádzovala lopatou koks a dúfala, že do Mexika pôjde.

Věra nakoniec odletela. A kým v Československu sa musela ukrývať, v Mexiku ju čakali tisícky nadšených ľudí. Všetci vedeli, že jej krajinu okupujú Sovietsi, a ona vedela, že musí vyhrať.

Keď sa Věra narodila, jej krstná mama vraj v Kostole svätého Mikuláša prebehla dlhý rad rodičov a detí čakajúcich na krst so želaním, aby bola Věra vždy a všade prvá. Věra vyhrávala, no nie vďaka želaniam svojej krstnej mamy, ale vďaka svojej neuveriteľnej sile a odhodlanosti. A vyhrala aj v Mexiku. O prvé miesto sa však delila s Larisou zo Sovietskeho zväzu. Na stupni víťaziek pri tónoch československej hymny stála vzpriamene a pozerala vpred. Keď však zaznela hymna sovietska, Věra sklonila hlavu a pozerala do zeme. Svoje víťazstvo venovala všetkým utláčaným. Jej tiché gesto videl celý svet a celý svet ho pochopil. Po návrate domov ju čakali výsluchy a vyhrážky. Dostala podmienku: ak neodvolá svoj podpis, vyhodia ju zo všetkých klubov a dostane zákaz trénovať aj cestovať.

Bola najlepšou gymnastkou na svete, mala vo svete tisícky fanúšikov a teraz mal prísť koniec kvôli jedinému podpisu? Věra sa však už dávno rozhodla.

Strážili ju a prezerali jej poštu. Aby prežila, robila upratovačku. O svojom živote napísala knihu, no nikto ju nechcel vydať. Ľudia, ktorí ju neprestali obdivovať, ju tajne púšťali do telocvične a ona škárkou smutne pozorovala gymnastky. Až v roku 1979 odletela do Mexika, kam ju pozval sám mexický prezident a privítali opäť tisícky ľudí. Tam mohla aspoň trénovať malé dievčatá. Mnoho ľudí v tom čase ušlo za slobodou do zahraničia a mnohí tam zostali. Věra sa vrátila a v roku 1989 stála na Václavskom námestí v Prahe po boku Václava Havla a vyzývala ľudí, aby bojovali za slobodu. Československo svoj boj vyhralo a keď sa Václav Havel stal prezidentom, Věru si vybral za svoju poradkyňu. Opäť bola hore, na Pražskom hrade, kde sa stretla s pápežom aj s legendárnou kapelou Rolling Stones. Jej menom pomenovali planétku a japonský cisár jej udelil Rád vychádzajúceho slnka. Všetci si ju však pamätajú ako odvážnu mladú ženu, pre ktorú boli sloboda a spravodlivosť dôležitejšie ako kariéra a sláva. 💧

SOŇA ČERVENÁ

Operná speváčka
a herečka,
ktorá ani
v deväťdesiatke
nemyslí
na dôchodok

(1925 Praha)

Pomaly sa končili šesťdesiate roky 20. storočia a Soňa Červená spievala na hudobnom festivale v Salzburgu. Opera a divadlo, to bol jej život. Toľko hudby, toľko fantastických ľudí z celého sveta! Naraz však všetky nádherné dojmy a zážitky prekryla zlá správa: v Berlíne postavili za noc vysoký múr medzi východnou a západnou časťou mesta,

preťali ulice a rozdelili rodiny. Ľudia zo socialistického bloku sa už nemohli dostať do západnej zóny.

Po Salzburgskom festivale sa Soňa mala vrátiť do svojho angažmánu vo východnom Berlíne. Cítila, že spievať v meste rozdelenom hrozným múrom bude ako život slávika v klietke. Dostala ponuku z Viedne. Mohla by uniknúť z pochmúrneho a ťaživého sveta, kde má čoraz menej možností ukázať svoj talent. Má zostať v slobodnej západnej Európe? V Československu žil jej ocko – vari ho môže len tak opustiť?

Nedalo jej to a vrátila sa do Prahy. Ocko vytušil, čo trápi jeho dcéru: „Sonička, ja som si žil svoj život. Ty si teraz ži svoj a nikoho sa nepýtaj.“ A Soňa vedela, že jej dáva dovoľenie a požehnanie, aby ako slávik vyletela spievať do širého

slobodného sveta. V Berlíne sa jej podarilo doslova prejsť cez múr. Ocitla sa na Západe, kde najskôr vyhládala utečenecký tábor. V priebehu niekoľkých dní dostala utečenecký preukaz, ale aj umelecké ponuky. Bola angažovaná do Berlínskej Západnej opery. Ako prvú rolu spievala Ulriku v opere Maškarný bál.

Soňa milovala hudbu už od detstva. Jej ocko bol právnik, ale ešte skôr ako sa ním stal, založil kabaret Červená sedma. Keď bola Soňa maličká, chodili k nim domov mnohí hudobníci a ona ich s nadšením počúvala schovaná pod klavírom. Svoju prvú divadelnú rolu získala v konkurze do muzikálu Divotvorný hrniec v Osvobozeném divadle V + W. Soňa vtedy mala z konkurzu veľký strach a pre šťastie si so sebou priviedla svojho milovaného psíčka Andulku. Nechala ju v šatni a odišla na javisko predspevať. No keď Andulka začula „paničku“ spievať, nejako sa zo šatne dostala a pribehla na javisko. Soňa vzala Anču do náručia, zašepkala zahanbene „pardon“ a odchádzala z javiska. Začula ešte hlasy Wericha a Voskovca: „To je

Káča.“ Znamenalo to, že práve dostala hlavnú rolu Káče Maršálkovej.

O dvadsať rokov neskôr Soňa z Československa emigrovala. V čase, keď bol svet rozdelený na socialistický východ a kapitalistický západ, to znamenalo, že sa do Prahy nemohla vrátiť. Nemohla navštíviť svojho ocka, nemohla sa prejsť okolo Vltavy v meste, ktoré bolo od narodenia jej domovom. Prikázala si, že nesmie smútiť. Musí sa pozerieť dopredu, žiť pre to, čo bolo jej údelom. Jej svet nebol ten rozdelený politickými hranicami, jej svetom bolo umenie. Len hudba a divadlo jej dávali potrebnú silu, energiu a zmysel jej životu. Preto si ani nezaložila rodinu, nevedla domácnosť. Zostala sama, ale nie osamelá. Sama o sebe prezradila, že je šťastná samotárka. V samote obnovovala svoje sily, ktoré vkladala do spevu a života v umení. Hoci dvadsiate storočie bolo také plné bolesti, strát, lúčení a politických hrôzovlád, Soňa je rada, že mohla žiť a prežiť túto dramatickú minulosť.

Po Nežnej revolúcii sa vrátila do Prahy. Mala šesťdesiatpäť rokov a myslela si,

že nastal čas odpočinku. No kdežeby! Prišli ponuky z opery aj činohry. Začala opäť vystupovať ako herečka a speváčka. Stvárnila napríklad rolu Milady Horákovej v súčasnej opere Zíttra se bude... alebo hlavnú rolu v hre Karla Čapka Věc Makropulos. Účinkovala na koncertoch, vystu-

povala v televízii, nakrúcala filmové dokumenty aj celovečerné filmy. Štvrtstoročie po svojom návrate do Prahy oslávila deväťdesiatku. Myslíte si, že Soňa prestala pracovať? Kdežeby! Píše knihy, žije umením a vďačne sa raduje z každého dňa. ♦

OLGA FIERZ

Švajčiarka s českým
srdcom, ktorá pomáhala
hľadať deti stratené
v povojnovej Európe

(1900 Baden — 1990 Affoltern am Albis)

Je zimné popoludnie roku 1946 a Olga Fierz opäť sedí nad dokladmi nemeckých detí, ktoré sa v zmätku po skončení vojny stratili svojim rodičom. Stará sa o ne s tímom učiteliek, opatrovateliek a lekárov

v niekoľkých zámkoch v okolí Prahy, ale hlavne sa snaží nájsť ich rodiny. Olge v rukách uviazne papierik s nemeckým textom: „Mikoláš Elfriede hľadá syna Helmuta Mikoláša, nar. 15. 12. 1941 v Brne. 14. mája odvezený sanitkou s podozrením na šarlach.“ Olga pohladí zápis bruškom palca a usmeje sa. Tento lístok sem už nepatrí a môže ho pokojne vyhodiť. Štvorročný Helmut je už u svojej mamičky. Olga ho vypátrala v jednom zo zámkov, aj keď to nebolo vôbec jednoduché. Helmut sa totiž do ozdravovne dostal so skomoleným menom. Navyše po prekonanej chorobe a kvôli odlúčeniu od matky prakticky prestal hovoriť, o nič neprejavoval záujem, len útrpne čakal, sám ani nevedel, na čo. K lístku bola priložená fotografia asi dvojročného veselého chlapčeka, na ktorého sa však zachmúrený štvorročný chlapec veľmi nepodobal. Olge to však nedalo. Mlčanlivý Helmut by mohol byť dieťaťom, ktoré hľadá pani Elfriede Mikoláš. Trpezlivo mu ukazovala fotografiu malého svetlovlasého chlapčeka, rozprávala sa s ním a dúfala, že zabudne na svoj strach, na hrozné veci, ktoré prežil, a v strachom zastretej mysli sa mu vynorí nejaká spomienka. A to sa nakoniec aj stalo. Helmut nad fotkou z ničoho nič vykrikol: „Helmut! Ich.“ Spoznal sa a Olga mohla napísať jeho matke radostnú správu, že sa jej syn našiel.